

POSTANOWIENIE

Dnia 6 lutego 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Henryk Pietrkowski (sprawozdawca)

SSA Michał Kłós

w sprawie z wniosku I. K. i W. K.

przy uczestnictwie małoletniego P. V. działającego przez matkę E. K., A. V., A. V. i K. S.

o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 lutego 2008 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawców

od postanowienia Sądu Okręgowego w P. z dnia 13 marca 2007 r., sygn. akt II Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wnioskodawcy I. i W. małżonkowie K. jako współwłaściciele w ½ części prawa użytkowania wieczystego nieruchomości oraz prawa własności pobudowanego na nieruchomości budynku mieszkalnego, wchodzących w skład spadku po R. V., a także jako wyłączni użytkownicy tej nieruchomości wnosili o zmianę prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 6 października 1998 r., wydanego w sprawie III Ns (...), stwierdzającego, że spadek po R. V. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 23 lutego nabył w całości P. V. (małoletni syn spadkodawcy). Wnioskodawcy żądali, aby sąd, zmieniając to postanowienie stwierdził, że spadek po R.

V. nabyli na podstawie ustawy – żona A. V. w $\frac{1}{4}$ części oraz dzieci A. V., K. S. i P. V. każdy po $\frac{1}{4}$ części.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 17 października 2006 r. [sygn. akt II Ns (...)] wniosek ten został oddalony. Wniesioną od tego orzeczenia apelację Sąd Okręgowy w P. oddalił postanowieniem z dnia 13 marca 2007 r. [sygn. akt II Ca (...)].

Według dokonanych ustaleń żona spadkodawcy A. V. umową z dnia 18 października 2000 r. darowała wnioskodawcom do wspólności majątkowej małżeńskiej udział wynoszący $\frac{1}{2}$ części w prawie użytkowania wieczystego spadkowej nieruchomości oraz własności budynku na tej nieruchomości. Złożony w tym samym czasie przez A. V. wniosek o zmianę postanowienia spadkowego z dnia 6 października 1998 r. został oddalony z powodu braku legitymacji czynnej, bowiem A. V. była uczestniczką wcześniejszego postępowania zakończonego postanowieniem z dnia 6 października 1998 r., a także z tego względu, że testament, na podstawie którego to postanowienie zostało wydane jest – jak uznał Sąd w tamtej sprawie - ważny [syg. akt III Ns (...)].

Zdaniem Sądu Okręgowego mimo że w sprawie z wniosku A. V. [III Ns (...)] okoliczności związane z ważnością testamentu notarialnego były badane, to pozytywny ich wynik nie mógł mieć znaczenia dla oceny zasadności wniosku, bowiem jego oddalenie znajdowało oparcie w tym, że A. V., jako uczestniczka poprzedniego postępowania spadkowego nie mogła – ze względu na zawarte w art. 679 § 1 k.p.c. ograniczenia dotyczące podstawy wniosku o zmianę postanowienia spadkowego - podnosić okoliczności dotyczących ważności testamentu. Oznacza to, że w sprawie III Ns (...) Sąd Rejonowy nie był uprawniony do oceny okoliczności związanych z ważnością testamentu.

Odnosząc się do kwestii, czy wnioskodawcom przysługuje legitymacja do złożenia w trybie art. 679 k.p.c. wniosku o zmianę postanowienia spadkowego Sąd Okręgowy wskazał na dwa orzeczenia Sądu Najwyższego, w których stwierdzono, że nabywca spadku lub udziału w nim oraz spadkobierca uczestnika postępowania spadkowego jest legitymowany do złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku, jeżeli zbywca (spadkodawca) był uczestnikiem tego postępowania (postanowienie z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, nr 10, poz. 127 oraz uchwała z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 10, poz. 144).

Okoliczność, że wnioskodawcy są - jak to określił Sąd Okręgowy - „współwłaścicielami w ½ własności i prawa użytkowania wieczystego”, stając się nimi w następstwie zawarcia umowy darowizny udziału, który przypadła A. V., nie zmienia oceny, że wnioskodawcom nie przysługuje status zainteresowanych w rozumieniu art. 679 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy podkreślił, że w orzecznictwie (postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2000 r., IV CKN 470/00, LEX nr 52484) jest prezentowany trafny pogląd, że wprowadzić co do zasady nabywcy udziału w spadku mają interes w wystąpieniu z wnioskiem o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku, to jednak w okolicznościach sprawy, „gdy ustalony jest spadkobierca po współwłaścicielu nieruchomości, w której udział przynależy także do wnioskodawców, nie ma podstaw do uznania wnioskodawców za zainteresowanych do złożenia wniosku z art. 679 k.p.c.”

Skarga kasacyjna wnioskodawców oparta została na podstawie naruszenia art. 679 § 2 k.p.c. w zw. z art. 1025 k.c. przez błędną ich wykładnię polegającą na uznaniu, że wnioskodawcy nie mają bezpośredniego, obiektywnego i realnego interesu prawnego w żądaniu zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Naruszenie tych przepisów polega także na tym, że w ocenie Sądu Okręgowego krąg osób legitymowanych do wystąpienia z takim wnioskiem nie pokrywa się z kręgiem osób legitymowanych do wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku. Skarżący wnosili o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 17 października 2006 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do kwestii, czy wnioskodawcom przysługuje legitymacja do złożenia w trybie art. 679 k.p.c. wniosku o zmianę postanowienia spadkowego Sąd Okręgowy odwołał się do orzecznictwa Sądu Najwyższego, na które nie można było się powoływać, bowiem dotyczą one zupełnie innego stanu faktycznego, niż ustalony w niniejszej sprawie. Powołane postanowienie z dnia 13 grudnia 2001 r. oraz uchwała z dnia 21 marca 2001 r. dotyczą sytuacji, gdy wnioskodawcami w sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku są nabywcy spadku (udziału w spadku). Z judykatów tych wynika, że jeżeli zbywca spadku (udziału w spadku) był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, to ograniczenie przewidziane w art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c. ma zastosowanie także do nabywcy.

W rozpoznawanej sprawie wnioskodawcy ani nie nabyli spadku, ani udziału w spadku, lecz na skutek umowy darowizny nabyli udział we własności budynku oraz

udział w prawie użytkowania wieczystego gruntu, na którym ten budynek się znajduje. Skoro wnioskodawcy nie mają statusu następców prawnych A. V., to konkluzja Sądu Okręgowego, że mogą korzystać w postępowaniu wywołanym wnioskiem złożonym na podstawie art. 679 k.p.c. tylko z takich uprawnień jakie przysługiwały A. V., nie znajduje żadnego uzasadnienia. Skoro więc wnioskodawcy nie wstąpili w sytuację prawną A. V., to okoliczność, że jej wniosek o zmianę postanowienia z dnia 6 października 1998 r. został oddalony z powodu wskazanego w art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c., nie mogła mieć znaczenia dla oceny legitymacji czynnej wnioskodawców.

Sąd Okręgowy mimo że odmówił wnioskodawcom legitymacji do złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, to jednak ocenił ich interes prawny w złożeniu tego wniosku z punktu widzenia praw jakie nabyli na podstawie umowy z A. V., odwołując się do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w uzasadnieniu postanowienia z dnia 1 czerwca 2000 r., IV CKN 470/00 (LEX nr 52484). W orzeczeniu tym wnioskodawczynie podjęła – w następstwie złożenia wniosku w trybie art. 679 k.p.c. – próbę zakwestionowania testamentów, na podstawie których stwierdzone zostało nabycie spadku po to, aby własność nieruchomości przeszła na Skarb Państwa, co pozwoliłoby jej na zrealizowanie przysługującego prawa pierwokupu do lokali użytkowych lub do całej nieruchomości. W tamtej sprawie Sąd Najwyższy wyraził trafny pogląd, że zakres pojęcia użytego w art. 1025 k.c. „osoby mającej interes do złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku” pokrywa się z zakresem „zainteresowanego” z art. 679 § 2 k.p.c., który może zgłosić wniosek o zmianę prawomocnego postanowienia w tym przedmiocie. Nie budzi też wyrażone w uzasadnieniu tego orzeczenia stanowisko, według którego „przyznanie zbyt szerokiego kręgowi osób uprawnienia do składania wniosków o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku pociągałoby za sobą dopuszczenie do ingerowania w układy rodzinno-osobiste i majątkowe osób trzecich - obcych, bez należytego usprawiedliwienia w kategoriach obiektywnego interesu. Takie uprawnienie procesowe służy w obecnym stanie prawnym prokuratorowi, jako strażnikowi porządku prawnego”. Poglądu tego nie można przenosić wprost, a więc z pominięciem konkretnego stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy. To okoliczności faktyczne każdej konkretnej sprawy decydują o przyjęciu, czy wnioskodawca jest „zainteresowanym”, w rozumieniu art. 679 k.p.c., czy też nie, oraz że prawo, o którym mowa w tym przepisie, musi być skonkretyzowane i realne, a wpływ na nie wyniku postępowania spadkowego rzeczywisty. Zawsze zatem uzasadnieniem legitymacji do złożenia wniosku z art. 679

k.p.c. jest istnienie rzeczywistego, o charakterze obiektywnym interesu prawnego (por. postanowienie SN z dnia 24 października 2001 r., III CKN 366/00, LEX nr 53094). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, że kręgu osób mających interes prawny w uzyskaniu prawidłowego stwierdzenia nabycia spadku, nie można ograniczyć do spadkobierców, wierzycieli spadkobierców i wierzycieli spadku. Interes prawny w uzyskaniu takiego stwierdzenia może mieć także współwłaściciel przedmiotów wchodzących w skład spadku (por. postanowienie SN z dnia 12 stycznia 1983 r., III CRN 218/82, OSNCP 1983, nr 8, poz. 124). Wobec tego, że Sąd Okręgowy interesu wnioskodawców nie ocenił w zakresie jaki może wynikać z ich prawa współwłasności domu oraz prawa wieczystego użytkowania nieruchomości spadkowej, na co wnioskodawcy się powoływali, lecz odwołał się do poglądu w orzecznictwie wyrażonego na gruncie innego stanu faktycznego, należało zarzut naruszenia art. 679 § 2 k.p.c. w zw. z art. 1025 k.c. przez błędną ich wykładnię, uznać za zasadny.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 108 § 2 i art. 391 § 1 oraz art. 13 § 2 k.p.c.).